

Eeuwig ruziën over het spreken van de slang

★★★★★

Nico Dros:
*De sprekende slang –
Een kleine geschiedenis van
laaglands fundamentalisme*
Van Oorschot, €15,00.

De treffendste scène uit dit boek staat op pagina 118. Daar krijgt de Texelse vogelwachter Frans Stark in 1926 ongevraagd bezoek van een dominee van het vasteland, die door de kerkelijke autoriteiten naar het eiland is gestuurd om dissidenten in het theologische gareel te brengen. Maar hij heeft een harde dobber aan de vogelwachter, die, zoals Nico Dros het noemt, nogal Bijbeldriftig is en dominee met Bijbelteksten stevig van repliek weet te dienen. Als deze hem verwijt dat hij 'geschiedenis en profetie door elkaar haalt', bijt Stark de predikant toe: "Het is geschiedenis dat u hier geweest bent en profetie dat u hier nooit meer zult komen."

Je zou het niet geloven als je nu het idyllische Oosterend in loopt, maar dit oude vissersdorp aan de wadkant van Texel was toen het toneel van één der heftigst uitgevochten kerscheuringen in protestants Nederland. Inzet was de vraag of de slang gesproken had, dat wil zeggen of men dat letterlijk moest dan wel zinnebeeldig mocht nemen. Inzet werd vooral ook de geliefde, jonge gereformeerde predikant van Ooster-

end, ds J.J. Buskes (later bekend als de pacifistische 'Buskes van de Ruskes'), die het niet voor zijn verantwoording kon nemen de letterlijke uitleg van de Bijbel 'van koft tot koft' dwingend voor te schrijven en die uiteindelijk het veld moest ruimen.

De kerkelijke twisten van 1926 in Oosterend leven nog voort

Ongelooflijk lijken nu de verbittering en de gedrevenheid waarmee de strijd werd uitgevochten. Toen Dros, die bij het dorp geboren is, bijna zestig jaar later onderzoek naar het conflict deed, wilden zijn zeglieden hem alleen te woord staan op voorwaarde van anonimiteit en nu nóg kan hij ze niet bij naam noemen. De kloof liep dwars door gezinnen, scholen en verenigingen heen, en wie vasthield aan het werkelijk spreken van de slang kon niet op een vissersboot scheep gaan met

iemand die dit open wilde laten. Het ging dan ook om iets voor protestanten zeer wezenlijks: geloofsvrijheid versus kerkelijke dwang.

Dros heeft dat afstudeeronderzoek uit 1984 nu uitgebreid tot 'een kleine geschiedenis van laaglands fundamentalisme', want Oosterend is door de eeuwen heen een brandhaard geweest van orthodoxe stromingen en geloofstwisten. Niet voor niets werd het dorp het Jeruzalem van het Noorden genoemd en zelfs de toevallige passant valt op dat er voor zo'n kleine gemeenschap wel erg veel godshuizen zijn. Dros verbindt de geschiedenis van het eiland en het dorp met de eb- en vloedbeweging van fundamentalistische tendensen en maakt – zonder in de valkuil van een gemakzuchtig marxisme te trappen – aannemelijk dat deze verband houdt met de economische lotgevallen van de Oosterenders: in landbouw, veeteelt, visserij, oestervangst en toerisme.

De schrijver veroordeelt niet, dweept evenmin, zwelgt niet in nostalgie. Zijn stijl wordt getypeerd door souplesse, zijn toon door mildheid. Zo mogen meer boeken worden geschreven over de kleine gods-

dienstoorlogen die in de bolwerken van het Nederlandse gereformeerdom hebben gewoed.

Die van 1926 leidde tot de stichting van een nieuw kerkgenootschap, het Hersteld Verband of HV (voor tegenstanders de afkorting van Hellenland Vlak), dat alweer in de mist der tijden is verdwenen. Gereformeerden en hervormden vonden elkaar ook te Oosterend in iets Samen op Wegachtigs. De rechtzinnigheid leek op weg naar de uitgang te zijn, maar zie, als om Dros' these over eb en vloed te bewijzen: de laatste jaren nemen de macht en het getal van een 'bevindelijke', zeer zwaarvoedige kerk, gegroepeerd rond één met (uiteraard op zondag niet toegankelijke) websites voor boekhouden steenrijk geworden magnaat, hand over hand toe. In de zomer wordt het dorp overspoeld door lange rokken en zwarte kousen uit het nabijgelegen eigen vakantiepark, die voor hun lange, zware kerkdiensten zelfs de grote, eeuwenoude Maartenskerk afhuren en er allemaal vast van overtuigd zijn dat de slang echt heeft gesproken.

JOHN JANSEN VAN GALEN